

Voorstel

Programma Gezonde Voeding

2009-2012

Juli 2009
ZonMw, Den Haag

Colofon

ZonMw is de Nederlandse organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie.

Als intermediair tussen maatschappij en wetenschap werkt ZonMw aan de verbetering van preventie, zorg en gezondheid door het stimuleren en financieren van onderzoek, ontwikkeling en implementatie. ZonMw staat voor kennisvermeerdering, kwaliteit en vernieuwing in het gezondheidsonderzoek en de zorg. De organisatie bestrijkt het hele spectrum van fundamenteel gezondheidsonderzoek tot en met de praktijk van de (preventieve) zorg. ZonMw heeft als hoofdopdrachtgevers het ministerie van VWS en NWO. Voor dit programma zijn de opdrachtgevers het ministerie van VWS, ministerie van SZW en NWO.

Voor meer informatie over het programma Preventie kunt u contact opnemen met ZonMw, zie voor de contactpersonen en contactgegevens www.zonmw.nl.

ZonMw
Laan van Nieuw Oost Indië 334
Postbus 93245
2509 AE Den Haag
Tel. (070) 349 5111
Fax (070) 349 5194
www.zonmw.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	6
1.1 Maatschappelijk.....	6
1.2 De opdracht.....	6
2. Context.....	8
2.1 Aanleiding.....	8
2.2 Wat gaan we eten?	8
2.3 Gezonde voeding, van begin tot eind.....	8
2.4 Nota Overgewicht.....	9
2.5 Ons eten gemeten.....	10
3. Doelen van het programma	11
3.1 Doelen	11
3.2 Uitvoerders van het programma.....	12
3.3 Beoogde resultaten	12
4. Inhoud van het programma.....	13
4.1 De gezonde keuze	13
4.2 Functionele voedingsmiddelen en productaanpassingen.....	13
4.3 Voedingsfactoren en patronen	15
5. Plaats van het programma.....	16
5.1 Verantwoorde Voeding.....	16
5.2 Preventie	16
6. Communicatie en implementatie	17
6.1 Implementatie.....	17
6.2 Communicatie	17
6.3 VIP.....	17
7. Management en organisatie	19
7.1 ZonMw.....	19
7.2 Rol en taakomschrijving programmacommissie	19
8. Werkwijze en beoordelingscriteria	20
8.1 Uniforme procedures.....	20
8.2 Fase 1: Gericht uitzetten	21
8.3 Fase 2: Open ronde	21
9. Monitoring en evaluatie.....	22
9.1 Monitoring projecten.....	22
9.2 Programmavoortgang	22
9.3 Eindevaluatie programma	22
Bijlage A: Opdrachtbrief	23
Bijlage B: lijst van relevante documenten	26
Bijlage C: Budget	27
Bijlage D: Tijdspad.....	28

1. Inleiding

1.1 Maatschappelijk

Gezonde voeding is voor iedereen van belang. Voeding is namelijk onlosmakelijk verbonden met gezondheid en ziekte. Of het nu gaat om obesitas, allerlei chronische aandoeningen zoals diabetes type II, hart- en vaatziekten, allerlei 'ouderdomsziekten', aandoeningen aan het maag-darmkanaal, allergieën en kanker, of om risicofactoren voor deze aandoeningen, altijd lijkt er wel een rol weggelegd te zijn voor voeding. Idem wanneer het juist gaat om het ontstaan van nieuw, gezond leven tijdens een zwangerschap en een gezonde ontwikkeling van kinderen. Het gaat ook over fit zijn en fit blijven, ook als we sporten of een dagje ouder worden. Daarbij blaast onze genetische make-up een flinke partij mee in een subtiel samenspel met onze voeding. En niet te vergeten het bewegingspatroon.

Eind 2006 werden de nieuwe 'Richtlijnen Goede Voeding' gepubliceerd in een rapport van de Gezondheidsraad. De belangrijkste conclusies waren: 'eet gevarieerd, met veel groente, fruit en volkoren producten. Neem regelmatig vis en beperk de consumptie van verzadigd vet, transvetzuren en zout. Wees matig met alcohol. Beweeg iedere dag voldoende'.

Maar wetenschappelijk onderbouwde en vervolgens naar de praktijk vertaalde richtlijnen zorgen er echter helaas niet automatisch voor dat mensen gezonder gaan eten en meer gaan bewegen. Hoe ziet de Nederlandse praktijk eruit? Een korte opsomming:

- Opmerkelijk is dat het eetgedrag van slechts 1,8 procent van de Nederlandse bevolking voldoet aan alle voedingsrichtlijnen.
- De groenten- en fruitconsumptie ligt ver beneden de gewenste hoeveelheid en vrijwel niemand krijgt genoeg vezels binnen.
- Gemiddeld genomen eten we te veel en heeft onze voeding niet de juiste samenstelling.
- Van de volwassenen heeft op dit moment zo'n 50% overgewicht, waarvan 10% ernstig overgewicht en dat zal de komende jaren toenemen tot 15%. Bij kinderen is deze trend vergelijkbaar. Inmiddels is 1 op de 7 kinderen te zwaar!
- Aan de ongunstige voedingssamenstelling kan zo'n 10% van de jaarlijkse sterfte (circa 13.000 personen) in Nederland worden toegerekend en aan overgewicht zo'n 5% van de sterfte (circa 7000 personen).
- Per jaar leiden overgewicht en ongunstige voedingssamenstelling elk afzonderlijk tot circa 40.000 nieuwe gevallen van ouderdomsdiabetes, hart- en vaatziekten en kanker.

Ook al is de precieze rol van voeding bij al deze zaken niet altijd even duidelijk en zijn de werkingsmechanismen vaak nog onopgehelderd, gezond eten¹ is van belang voor een gezond leven en een gevoel van welbevinden.

De industrie springt op bovenstaande in door zogenaamde "nieuwe/innovatieve" voedingsmiddelen op de markt te brengen. Dit kunnen bestaande producten zijn, maar dan gezonder zoals chips met minder of beter vet en zout. Of producten die gemakkelijker zijn dan traditionele gezonde voedingsmiddelen, maar net zo gezond zoals de flesjes met daarin groente en fruit. Over de effecten van dit soort middelen en de voedingspatronen die daardoor ontstaan, is nog onvoldoende bekend.

We weten dus dat veel Nederlanders nog vaak afwijken van een gezond voedingspatroon. In de voedingsnota, die op 4 juli 2008 als kabinetsnota door de ministeries van VWS en LNV naar de Tweede Kamer is verzonden, wordt de kennisopbouw over de relatie tussen voeding en gezondheid, voedingspatroon, voeding en zorg als een van de doelen binnen het onderzoek genoemd.

1.2 De opdracht

Het ministerie van VWS heeft, mede namens het ministerie van LNV, ZonMw per brief van 16 december 2008 (bijlage A) gevraagd een programmavoorstel voor een nieuw meerjarig programma 'Gezonde Voeding' voor de periode 2009-2012 op te stellen. Dit programma dient in te gaan op de beleidsopgaven op het gebied van voeding en gezondheid van de ministeries van VWS en LNV. Het beoogde programma is vooral gericht op onderzoek en ontwikkeling, met aanknopingspunten voor regie op implementatie.

---

¹ Volgens de Richtlijnen Goede Voeding

Deze opdracht heeft ZonMw uitgewerkt tot de voorliggende conceptprogrammatekst. Hierin geeft ZonMw de achtergronden, de doelen en ambities van het programma aan en hoe ZonMw denkt deze te kunnen verwezenlijken.

Het programma zal in twee fasen worden uitgevoerd:

- in fase 1 zullen een aantal projecten gericht uitgezet worden;
- fase 2 bestaat uit een open ronde.

2. Context

2.1 Aanleiding

In 2007 is het ZonMw-programma 'Verantwoorde Voeding' beëindigd. Dit programma heeft geresulteerd in de programmeringsstudie 'Wat gaan we eten?'. In het rapport van deze programmeringsstudie worden uitdagingen voor onderzoek in Nederland naar voeding en gezondheid beschreven. De eerste aanleiding voor dat rapport was: *Het ongezonde voedingspatroon van een substantieel deel van de Nederlandse bevolking leidt tot een grote gezondheidsproblematiek en aanzienlijke maatschappelijke kosten*. Dit ongezonde voedingspatroon, de daarbij behorende gezondheidsproblematiek en aanzienlijke maatschappelijke kosten zijn nog steeds aan de orde van de dag. In het rapport staan duidelijke aanbevelingen waar we mee verder kunnen en dit zijn gezamenlijk met de beleidsopgaven van de ministeries van VWS en LNV aanknopingspunten voor de uitvoering van dit programma.

2.2 Wat gaan we eten?

De programmeringsstudie Voeding en Gezondheid met de titel 'Wat gaan we eten?' had tot doel meer inzicht te krijgen in de terreinen waarop het noodzakelijk is toekomstig voedingsonderzoek te programmeren en stimuleren, teneinde te kunnen werken aan de verbetering van de voedselkwaliteit en volksgezondheid. Er worden in deze studie een vijftal aanbevelingen gedaan:

1. Versterking van samenwerking en samenhang in onderzoek;
2. Preventie van chronische ziekten, vanuit de doelgroep kinderen;
3. Verbetering kwaliteit van leven, vanuit de doelgroep ouderen en patiënten;
4. Ondersteuning van een gezond voedingspatroon, vanuit de groepen met een lage sociaaleconomische status;
5. Onderbouwing en monitoring van de gezondheidswaarde van voedsel.

2.3 Gezonde voeding, van begin tot eind

In de voedingsnota van VWS en LNV wordt de nota 'Visie op gezondheid en preventie' uitgewerkt voor gezonde voeding en geeft invulling aan de vier hoofdlijnen van deze visie:

- Koesteren en innoveren;
- Samenhangend en integraal gezondheidsbeleid;
- Verbinden van preventie en zorg;
- Bestuurlijke vernieuwing: verbinden, samenwerken en vernieuwen.

In de voedingsnota zijn als belangrijkste en/of nieuwe acties genoemd:

- In de bestaande voedingsvoorlichting aan de consument meer nadruk leggen op het totale voedingspatroon in plaats van op de afzonderlijke producten.
- Aandacht voor gezonde voeding integreren in de gezondheidszorg, in het bijzonder in de preconceptiezorg en prenatale zorg.
- Productinnovaties, die passen in een gezond voedingspatroon en die de Richtlijnen Goede Voeding (RGV) 2006 volgen, stimuleren en transparant maken door monitoring.

Groenten en fruit

Dagelijkse consumptie van 150-200 gram groente en 200 gram fruit draagt bij aan een voldoende inname van onder andere vitamines (foliumzuur), mineralen en voedingsvezel. Zowel verse als verwerkte levensmiddelen (blik, pot, diepvries) tellen hierbij mee.

Het is nog onduidelijk welke bestanddelen, naast de bovengenoemde, exact bijdragen aan het positieve gezondheidseffect. Bij de consumptie van groente en fruit is variatie dan ook van belang en gaat de voorkeur uit naar levensmiddelen met daarin de van nature aanwezige voedingsvezel, vitamines, mineralen en andere bio-actieve stoffen. Het gebruik van groente- en vruchtensap wordt gezien als aanvulling op en niet als vervanging van de consumptie van groente en fruit.

Vis

Hoe is gezondheidswinst te behalen? Winst zou al te behalen zijn door van vrijwel geen vis naar één keer per week vis eten te gaan. Een grotere visconsumptie betekent waarschijnlijk echter ook een grotere visvangst. In de voedingsnota wordt aangegeven dat het ministerie van LNV de vraag oppakt hoe er tegemoet gekomen kan worden aan de groeiende vraag naar vis in het kader van een duurzame visserij. De eventuele blootstelling aan bestanddelen in vis die schadelijk kunnen zijn voor de gezondheid, zoals PCB's, dioxines en methykwik wegen niet op tegen de gezondheidswinst van regelmatig vis eten.

De consumptie van vis heeft de voorkeur boven met visolievetzuren verrijkte levensmiddelen omdat nog onzeker is of het gezondheidseffect hiervan gelijkwaardig is aan het effect van visconsumptie. Voor mensen die niet van vis houden zou dit een aanvaardbaar alternatief kunnen zijn. Bij gebruik van visoliesupplementen bestaat echter een risico op overdosering, vandaar dat de voorkeur uitgaat naar het (natuurlijke) product.

Verzadigde vetzuren en transvetzuren

Het verlagen van de verzadigde vetzuren en transvetzuren in de voeding kan bereikt worden door de hoeveelheid van deze vetten te verminderen en door de samenstelling van vetten te verbeteren. Via de Taskforce Verantwoorde Vetzoursamenstelling, een samenwerkingsverband tussen aanbieders en afnemers van plantaardige vetten en oliën, is de afgelopen jaren een flinke stap gezet in het verlagen van vooral de hoeveelheid industriële transvetzuren in levensmiddelen. Met het verlagen van de hoeveelheid verzadigde vetzuren is een goede start gemaakt. Het Voedingscentrum speelt hierbij een belangrijke stimulerende en ondersteunende rol. In onder andere de sectoren, koek, gebak en andere bakkerijproducten, vleesproducten en zuivel is nog winst te halen door het verbeteren van de samenstelling van de vetten of het verlagen van de hoeveelheid verzadigde en transvetzuren. De horeca, cateraars en retail kunnen hierin ook hun aandeel leveren.

Zout

De toevoeging van zout bij de bereiding in de catering, horeca en instellingen vraagt aandacht. Zout heeft veel invloed op de smaak en ook op de houdbaarheid (microbiële veiligheid) en technologische eigenschappen van levensmiddelen (structuur, snijbaarheid en deegwerking). In de voedingsnota wordt aangegeven dat vanwege het effect op de smaak verlaging van het zoutgehalte in levensmiddelen stapsgewijs zal moeten worden uitgevoerd en is het van belang dat alle sectoren hun producten aanpassen. Is dit voldoende? Nee, het verlagen van het zoutgehalte in voeding vraagt ook om innovaties om de negatieve effecten op smaak, microbiële veiligheid en eigenschappen van levensmiddelen te ondervangen.

2.4 Nota Overgewicht

De verleiding om te veel te eten en te weinig te bewegen, ligt elke dag 24 uur lang op de loer. Het voedselaanbod is overdadig, terwijl er geen sprake meer is van tijden van schaarste. Het wordt alsmaar gemakkelijker om meer te eten en minder te bewegen. De diverse omgevings- en leefstijlfactoren hebben een dikmakende werking, waarmee de condities zijn gecreëerd voor de huidige sterke toename aan overgewicht. Het tegengaan van overgewicht en obesitas betreft een complex vraagstuk, met zowel de leefstijl als de fysieke en sociale leefomgeving als belangrijke componenten tegen de achtergrond van onze genetische opmaak.

De nota overgewicht is een vervolg op het eerdere beleid zoals beschreven in de twee landelijke preventie nota's: 'Langer Gezond Leven, ook een kwestie van gezond gedrag' en 'Kiezen voor gezond leven 2007-2010'. Tevens is de nota een uitwerking van de voornemens die zijn beschreven in de brede preventievisie 'Gezond zijn, gezond blijven. Een visie op gezondheid en preventie'. Tevens wordt in deze nota de nota 'Visie op gezondheid en preventie' uitgewerkt voor overgewicht.

Het doel van de nota Overgewicht is om de omvang van de gevolgen van overgewicht en obesitas naar voren te brengen, en de urgentie van de aanpak van dit volksgezondheidsprobleem uit te dragen. De nota wil laten zien dat voor het oplossen van dit probleem een gezamenlijke inzet van vele partijen nodig is.

2.5 Ons eten gemeten

In het rapport 'ons eten gemeten' staat weergegeven, hoe gezond we eten, welke veranderingen/verbeteringen we hebben doorgemaakt, maar ook welke risico's we nog lopen.

Ons eten is tegenwoordig erg veilig, maar we eten vaak te veel of verkeerd. Waardoor we te veel energie binnenkrijgen, wat leidt tot overgewicht en door een verkeerde samenstelling krijgen we niet van alle nutriënten voldoende binnen en van andere juist weer te veel.

Een belangrijk signaal wat in het rapport naar voren komt, is dat we met interventies gezondheidswinst kunnen behalen. Maar als er niks gebeurt en de huidige trends zich voortzetten, dan zal onze levensverwachting gaan dalen.

Onze voedselveiligheid is de afgelopen jaren aantoonbaar verbeterd, maar blijft een aandachtspunt, want we willen dit wel handhaven. De onveiligheid van voedsel wordt vaak als ernstiger ervaren (perceptie) en leidt tot meer maatschappelijke onrust dan de ongezonde aspecten van een voeding die niet voldoet aan de richtlijnen. Terwijl er op dit moment meer gezondheidswinst is te behalen door gezondere voeding dan door het verbeteren van voedselveiligheid.

3. Doelen van het programma

3.1 Doelen

Het programma heeft de volgende doelen:

- Het vergroten van het inzicht in de wijze waarop gezonde voedingspatronen – met en zonder functionele voedingsmiddelen– kunnen bijdragen aan de preventie van aan voeding gerelateerde chronische ziekten met grote maatschappelijke ziektelast, met de nadruk op de doelgroepen mensen met een lage SES, jeugd en ouderen (ook in zorginstellingen). Subdoelstellingen hierbij zijn:
  - Inzicht vergroten in hoeverre functionele voedingsmiddelen (kunnen) bijdragen aan een gezond voedingspatroon in vergelijking met traditionele levensmiddelen;
  - Inzicht vergroten in hoeverre productaanpassingen (kunnen) bijdragen aan een gezond voedingspatroon;
  - Inzicht vergroten in samenhang tussen voedingspatroon en ontstaan van chronische ziekte, bijvoorbeeld metabole programmering;
- Het vergroten van het inzicht in de wijze waarop consumenten effectief gestimuleerd kunnen worden tot het maken van de gezonde keuze ten aanzien van hun voedingspatroon, met de nadruk op de doelgroepen lage SES, jeugd en ouderen (ook in zorginstellingen). Subdoelstelling hierbij is:
  - Inzicht vergroten in determinanten van (voedselkeuze)gedrag van consumenten.

In bovenstaande doelen staan termen die verschillende mensen op diverse manieren kunnen oppakken. Daarom definiëren we hier een aantal termen nader voor het gebruik in dit programma.

Voedingspatroon: In de Van Dale staat bij voedingspatroon: het geheel van de voedingsgewoonten van een bepaalde groep mensen. Hierbij is dan de vraag wat er onder voedingsgewoonten wordt verstaan: wisselende zede betreffende het kiezen, bereiden en nuttigen van voedsel. Voedingspatroon is dus een heel veel omvattend begrip. In dit programma valt onder voedingspatroon het hoe, wat, waar, en wanneer van het tot ons nemen van voedsel gezien over langere tijd.

Functionele voedingsmiddelen: Er bestaat geen officiële definitie voor een functioneel voedingsmiddel. Een veelgebruikte beschrijving is die van het Europese project 'Functional Food Science in Europe' (FUFOSE): 'Er is sprake van een functioneel voedingsmiddel als op wetenschappelijk verantwoorde wijze is aangetoond dat zo'n product een gunstig effect heeft op één of meer doel-('target-')functies in het lichaam, te onderscheiden van 'normale' voedingseffecten, van belang voor het verbeteren van de gezondheidstoestand (welbevinden) en/of vermindering van het risico op ziekte' (bron: www.voedingscentrum.nl). Voorbeelden zijn de drankjes met goede bacteriën en drankjes met groente en fruit.

Functionele voedingsmiddelen zijn ook voedingsmiddelen die worden verrijkt met voedingsstoffen of ingrediënten voor een 'extra'gezondheidseffect, vallen ook onder de functionele voedingsmiddelen als ze worden aangeboden met een claim voor een bepaalde werking. Voorbeelden zijn calciumverrijkte producten voor sterke botten of verrijkte margarine en yoghurtproducten met fytosterolen ter verlaging van het cholesterolgehalte of witbrood met extra vezels. Dit geldt niet voor producten met toegevoegde vitamines voor restauratie of substitutie (zoals vitamine A en D in margarine of halvarine). Deze zijn niet gericht op een extra gezondheidseffect, maar bedoeld als aanvulling op de voeding om eventuele bereidingsverliezen of tekorten te voorkomen.

Verder sluiten we voedingsmiddelen die nieuw zijn, uitsluitend omdat ze verkregen zijn via een nieuwe productiemethode (bijvoorbeeld door toepassing van moderne biotechnologie of genetische modificatie) uit.

Productaanpassingen: Hierbij gaat het om recepturaanpassingen in reeds bestaande producten, zoals minder zout in soep, minder suiker in koekjes, minder trans- en vezadigd vet in chips.

Het programma richt zich op de algemene bevolking, want gezonde voeding is voor iedereen van belang. Toch is er in de doelstelling nadruk gelegd op de doelgroepen lage SES, jeugd en ouderen. Uit onderzoek blijkt dat opleiding en inkomen samenhangen met leefstijl, waaronder voedingspatroon. Kinderen en ouderen vormen specifieke doelgroepen vanwege hun behoefte aan specifieke voedingsnutriënten maar ook vanwege specifieke risicogedragingen. Zo ontwikkelt de voedselconsumptie van jongeren zich ongunstiger dan die van de gehele bevolking, vooral in de consumptie van groenten en brood (uit 'ons eten gemeten'). Een gezond voedingspatroon op jeugdige leeftijd is van belang voor een gezonde groei en ontwikkeling maar ook van belang voor gezond gedrag op langere termijn. Onder ouderen komt ook ondervoeding voor, wat kan leiden tot tekorten aan vitamines en mineralen. De voedingsstatus van lage SES voldoet gemiddeld minder aan de aanbevelingen dan die van personen met een hoge SES. Van de voedselconsumptie onder migranten groepen is er nog geen eenduidig beeld. De inname van onverzadigde vetzuren ligt onder een aantal migrantengroepen hoger dan de autochtone bevolking, maar inname van vitamines- en mineralen is lager (uit: 'ons eten gemeten').

3.2 Uitvoerders van het programma

Voor de uitvoering van het programma zijn de volgende doelgroepen van belang:

- kennisinstellingen (alfa, beta en gamma (inclusief gedragsonderzoekers)) betrokken bij voedings- en gezondheidsonderzoek;
- de Nederlandse levensmiddelenindustrie (inclusief detailhandel, horeca, catering en werkgevers);
- organisaties en personen actief in de gezondheidszorg.

Graag willen we deze doelgroepen wijzen op een van de aanbevelingen zoals die uit het rapport Wat gaan we eten? is gekomen: 'Versterken van samenwerking en samenhang in het onderzoek. Door het vergroten van samenhang en interactie tussen onderzoekers en instellingen die zich met het voedings- en gezondheidsonderzoek bezighouden is winst te bereiken. Afstemming vindt idealiter op voorhand plaats. Het achteraf combineren van onderzoek levert minder op, omdat randvoorwaarden van verschillende onderzoekstrajecten vrijwel nooit bij elkaar passen. Afstemming is een belangrijke randvoorwaarde, waarmee zo snel mogelijk een start gemaakt moet worden.'

3.3 Beoogde resultaten

Met dit programma beogen we de volgende algemene resultaten te behalen:

- Er zijn projecten gehonoreerd, waarin multidisciplinaire groepen samenwerken en afstemmen
- Er is een gericht traject reeds bij start van het programma waarin projecten gehonoreerd kunnen worden met een looptijd van maximaal 4 jaar.
- In de tweede fase worden via een gerichte open ronde projecten gehonoreerd met een looptijd van maximaal 2,5 jaar
- Er is meer inzicht verkregen in hoe de gezondheid door voedingspatronen wordt beïnvloed, en welke aanpassingen in het voedingspatroon de gezondheid van specifieke groepen bevordert.
- Er zijn aanwijzingen verkregen hoe consumenten kunnen worden gestimuleerd tot het maken van een gezonde keuze in hun voedingspatroon.

4. Inhoud van het programma

4.1 De gezonde keuze

Er is al veel instrumenteel onderzoek gericht op het beïnvloeden van ongezonde voedingspatronen. Dit gebeurt echter zonder een substantiële opbouw van kennis rond determinanten van voedselkeuzegedrag. Dit brengt het risico met zich mee dat het instrumentele onderzoek uiteindelijk niet zal resulteren in betere, gezondere voedingspatronen. Onderzoek naar determinanten van voedselkeuze is dus van belang.

De consument maakt de keuze voor levensmiddelen overal. Thuis, op de werkplek, onderweg of op school. De consument handelt vaak sterk naar wat in zijn omgeving gebruikelijk, gemakkelijk, goedkoop en voorhanden is. Daarnaast schat de consument risico's anders in dan dat ze daadwerkelijk zijn.

Om het keuzegedrag verantwoord te laten zijn (in termen van gezonde voeding), is het nodig dat binnen de genoemde 'settings' de keuze voor een gezonde samenstelling van het voedselpakket mogelijk is (uit 'Nota voeding en gezondheid'). Een gezonde voedselkeuze kan mogelijk gemaakt worden door invloeden in de omgeving zoals beschikbaarheid van gezonde voeding, het geven van goede consumenteninformatie over gezonde voeding en betaalbaarheid van gezonde voeding.

In hoeverre zijn voedselkeuzes bewust gedrag? Een schatting is dat 30% van het consumentengedrag beredeneerd gedrag is en 70% intuïtie en automatismen. Onderzoek naar dat laatste is nodig, vooral in relatie met eetgedrag. Daarnaast hebben mensen met veel stress een hoog cortisol-peil. Fast food helpt dat omlaag te brengen. Eten van fast food is dus niet alleen 'dom gedrag', maar er zit meer achter. Er is meer kennis nodig om daar adequaat op in te spelen.

Uit 'Wat gaan we eten' blijkt dat voedings- en fysiologisch onderzoekers het belangrijker vinden om naar voedingspatronen te kijken dan naar de individuele componenten/ingrediënten van voedingsmiddelen. Er is een overvloed aan voedsel, waarmee mensen niet goed om blijken te gaan. Het aangeboden voedsel moet echter gezonder worden en ook betaalbaar zijn (uit 'wat gaan we eten'). Tevens is het presenteren van producten zeer belangrijk: voeding is emotie. Het inspelen via informatie en voorlichting op gedragsveranderingen werkt niet (de schijf van 5 is 'niet leuk'). Het bedrijfsleven noemt de smaak van voedingsmiddelen tevens als mogelijk aanknopingspunt om consumenten te verleiden tot het kopen en consumeren van gezondere producten. Vraag is: hoe en waar wordt die smaak beïnvloed (opvoeding, school, leeftijd e.d.)? Voedings- en fysiologisch onderzoekers geven daarnaast aan dat vetter voedsel overwegend een aangenaam mondgevoel geeft en daardoor aantrekkelijk is. De vraag is: kan via ingrediënt samenstelling een gezond voedingsgedrag gerealiseerd worden? Welke waarden van voedsel kunnen bijdragen tot gezond voedingsgedrag?

Prioriteiten voor programmering zijn:

- Er is substantiële opbouw van kennis rond determinanten van voedselkeuze gedrag nodig;
- Kan verbeterde productinformatie effectief zijn in de gezonde keuze?
- De invloed van reclame op voedingsgedrag moet nader onderzocht worden;
- Onderzoek naar prijsmaatregelen;
- Bepalende factoren (determinanten) van gedrag versus chronische ziekten (bewust gedrag, rol van beschikbaarheid van voeding, cultuur, rol van ouders, lifestyle en beweging, e.d.);
- Voedselkeuzegedrag: aanbod, omgang met voedsel, smaak, textuur;
- Onderzoek naar relatie onbewust gedrag en voedingspatronen;
- Onderzoek naar gerichte voedingsadviezen op basis van inzicht in individuele behoefte.

4.2 Functionele voedingsmiddelen en productaanpassingen

Om tegemoet te komen aan de huidige eetgewoonten met behoud van gemak en gezondheid is een beweging in de voedselproductie ontstaan die via functionele voeding, producten met een gewijzigde nutriëntensamenstelling of voedingssupplementen tracht bij te dragen aan gezondheid.

Het begrip functionele voedingsmiddelen is het voorgaande hoofdstuk gedefinieerd. Aan functionele voedingsmiddelen worden vaak claims toegeschreven. Om de consument te beschermen tegen misleidende claims op de verpakkingen van levensmiddelen is er sinds 1 juli 2007 een Europese verordening (EG/1924/2006) van kracht. Deze verordening bepaalt dat de claims op het etiket wetenschappelijk onderbouwd moeten zijn. Daarnaast moet een product voldoen aan een vast te stellen voedingsprofiel voordat er een claim op de verpakking mag staan (uit 'Nota voeding en gezondheid').

Door de verschillende experts wordt aangegeven dat het veranderen van de hoeveelheid transvetten en verzadigde vetten alsmede zout in producten bij een gelijke voedselinname al een belangrijk effect op de gezondheid van de mens kan hebben (uit 'wat gaan we eten'). Ook herformulering van levensmiddelen, zoals meer groente in kant-en-klare producten of minder zout in soep, kan een belangrijke bijdrage leveren aan gezondheidswinst. Bij de WUR, het RIVM en TNO KvL lopen op dit terrein al enkele onderzoeksprojecten (uit 'Nota voeding en gezondheid').

Aandachtspunten bij productmodificatie is het 'verchemiseren' (het vervangen van basis ingrediënten door complexe verwerkte producten) van voedsel en de gevolgen voor de vertering en opname in het lichaam.

Een ander aandachtspunt is stapeling (bijvoorbeeld door toevoegingen van gezonde voedingscomponenten) en het naast stapeling gelijktijdig optreden van deficiënties van andere voedingscomponenten.

In het rapport 'Nog steeds gezond?' (2006) wordt gesteld dat van vrijwel nog geen enkel functioneel voedingsmiddel wetenschappelijk is bewezen dat het werkt zoals de fabrikanten suggereren. Echter, de opkomst van voedingsmiddelen met beter onderbouwde 'medische' claims, bedoeld voor specifieke patiëntgroepen is nu wel duidelijker zichtbaar (uit: 'wat gaan we eten').

Aandachtspunt bij functional foods is of een 'gevarieerd menu' voldoende vervangen kan worden door een voeding op basis van een compositie van supplementen of nieuwe producten met specifieke claims. Voorkomen moet worden dat zulke nieuwe producten bestaande gezonde basisproducten uit het voedselpakket "duwen". Bijvoorbeeld groenten in een flesje of fruitdranken, die een substituut claimen te zijn voor het groente- of fruitadvies, maar dat in wezen niet zijn. Een aanvullende vraag hierop is of functionele voeding, producten met een gewijzigde nutriëntensamenstelling of voedingssupplementen wel in staat zijn om gezondheidsproblemen te verminderen. Voor ouderen lijkt dit echter wel tot de mogelijkheden te behoren. Overigens zijn experts verdeeld over functional foods. Enkele menen dat gezondheidsbevorderende effecten nauwelijks zijn toe te schrijven aan individuele componenten in de voeding, maar dat het voedingspatroon in zijn totaliteit moet worden gezien (uit 'wat gaan we eten').

In de voedingsnota staat aangegeven dat over het gebruik en de werking van voedingssupplementen nog weinig bekend is; ze kunnen stoffen bevatten met een ongewenste of onbekende farmacologische en/of toxicologische werking die schadelijk kan zijn voor de volksgezondheid. De grenslijn tussen geneesmiddelen en levensmiddelen is niet altijd even duidelijk vast te stellen. In 'Wat gaan we eten' wordt daarnaast aangegeven dat door toepassing van voedingssupplementen men de grip kwijt raakt op het voedingspatroon. Hierdoor kunnen enerzijds stapelingen van zogenaamde gezonde voedingscomponenten ontstaan, terwijl er gelijktijdig deficiënties kunnen optreden. De gezondheidsproblemen die hiermee gepaard gaan, worden vaak pas na langere tijd zichtbaar. Ze zijn dan moeilijk naar de bron te herleiden.

Prioriteiten voor programmering:

- Effecten van functionele voedingsmiddelen en aangepaste producten op het voedingspatroon en dus op de gezondheid.
- Effect van vrije keuze tegenover centrale wetgeving ten aanzien van productaanpassingen.
- Functionele voedingsmiddelen en aangepaste producten hebben gevolgen in zowel negatieve als positieve zin die nog onderzocht zullen moeten worden. Bij gevolgen in negatieve zin kan gedacht worden aan verchemisering/stapeling van stoffen in het lichaam. Gevolgen in positieve zin zijn het in staat zijn om met functionele voedingsmiddelen gezondheidsproblemen te verminderen.

4.3 Voedingsfactoren en patronen

Voedingsfactoren en –patronen en effecten op gezondheid zijn de afgelopen jaren op verschillende niveaus en wijzen in kaart gebracht. Op landelijk niveau heeft het RIVM voedselconsumptiepeilingen (VCP) gehouden. Daarnaast vindt er ook divers onderzoek naar voedingsgewoonten en effecten op gezondheid plaats via onder andere GGD'en en productschappen.

Het lijkt evident dat obesitas, diabetes en andere chronische aandoeningen een relatie hebben met voeding. Daarbij wordt er in twee bronnen aangegeven dat het accent niet alleen op het bestrijden van overgewicht/obesitas en een onevenwichtige energiebalans moet liggen, maar ook op voedingsamenstelling en andere chronische ziekten. Experts vinden vooral het metabool syndroom (als onderliggend probleem voor hart- en vaatziekten en diabetes type II), allergieën, darmziekten, autoimmuunziekten en bepaalde vormen van kanker belangrijk. Uit de verzamelde gegevens blijkt dat de relatie tussen voeding en het metabool syndroom (obesitas, diabetes type 2 en hieraan gerelateerde HVZ) sterk in de onderzoeksaandacht staat (uit 'wat gaan we eten').

Ook zijn er relaties aangetoond tussen darmflora en inflammatie en een aantal ziektebeelden. Echter, er is verder onderzoek nodig naar de relatie tussen voeding en deze ziekten, met name naar metabole programmering, het vroegtijdig identificeren (denk ook aan de ontwikkeling van de ongeboren vrucht) van ontsporing in de stofwisseling en het identificeren van oorzaken van ontsporing (o.a. ook herkennen van biomarkers) en mogelijkheden tot herstel van een gezond evenwicht.

Sinds een paar jaar is de opzet en uitvoering van de VCP na uitgebreid onderzoek en consultatie gewijzigd. Een van de belangrijke nieuwe aspecten is dat doelgroepen met specifieke voedingsbehoeften of mogelijk andere voedingsgewoonten apart worden onderzocht, naast een doorlopende monitoring bij de bevolking van 7-69 jaar. De specifieke doelgroepen voor de komende tijd zijn kinderen (2-6 jaar), ouderen, zwangere en lacterende vrouwen en personen met een niet-westerse achtergrond. Het is de bedoeling dat deze groepen elke tien jaar aan bod komen. De gegevens uit de peilingen worden gekoppeld aan gegevens over de voedingswaarde van de geconsumeerde levensmiddelen en getoetst aan de aanbevolen hoeveelheden. Vanaf 2007 is een nieuwe bevolkingsbrede continue voedselconsumptiepeiling gestart. Het streven is om elke drie jaar de resultaten uit deze peiling te rapporteren.

Prioriteiten voor programmering zijn:

- Onderzoek naar met name effecten van voedingsfactoren op gezondheid. Aandacht voor voedingspatronen wordt van belang geacht met extra aandacht voor de onder 3.1 genoemde doelgroepen.
- Onderzoek naar effecten van voeding in termen van DALY's lijkt zinvol omdat dit goed laat zien dat voedingsamenstelling een gezondheidsbepalende factor is.
- Onderzoek naar de rol van metabole programmering in ontstaan van chronische ziekten en hoe voeding dat kan beïnvloeden.
- Aanbod en aantrekkelijkheid van (gezonde) producten/voorkeursproducten in een gezond voedingspatroon en relatie met aankoop- en consumptiegedrag in diverse groepen
- Aandacht voor gezond voedingspatroon versus (ver)duurzaamheid.
- Gegevens van VoedselConsumptiePeilingen (VCP) gebruiken voor onderzoek naar voedingsstatus en lifestyle.

5. Plaats van het programma

Twee programmakaders pakken de opdracht voor het maken van een programmavoorstel voor het nieuwe programma 'Gezonde Voeding' op: programmakader Wetenschap en Innovatie en het programmakader Preventie. Het voorafgaande programma 'Verantwoorde Voeding' en het programma 'Voeding en chronische ziekten' zijn binnen het programmakader Wetenschap en Innovatie uitgevoerd. Dus er zit veel kennis en een stuk 'geschiedenis' bij dit programmakader. Al vanaf de eerste gesprekken over een vervolgprogramma is het programmakader Preventie betrokken geweest bij het nieuwe programma 'Gezonde Voeding'. In dit programmakader worden diverse programma's op het gebied van preventie uitgevoerd. Deze gezamenlijke uitvoering sluit aan op de wens van de opdrachtgevers VWS en LNV om kaderoverstijgend te werken in dit programma.

5.1 Verantwoorde Voeding

Het programma Verantwoorde Voeding heeft een bijdrage geleverd aan een modelmatige aanpak van de kwantificering van positieve of negatieve effecten van (componenten in) voeding(smiddelen) op gezondheid, duurzaamheid en veiligheid. De modelmatige benadering had als uiteindelijk doel om te komen tot een betere inschatting van de te verwachten effecten op het niveau van de volksgezondheid, duurzaamheid en voedselveiligheid.

Het programma was onderverdeeld in drie thema's:

- Werking en interactie van (complexe) voedingsmiddelencomponenten in relatie tot de gezondheid van de mens;
- Voedselveiligheid: toxicologische en micro- biologische aspecten
- Beweegredenen en consumentengedrag in het perspectief van duurzaamheid en gezondheid.

Het programma was zeer ambitieus van opzet, de output was goed, de infrastructuur was goed en de samenwerking tussen natuurwetenschappelijke en sociale (voedings)wetenschappen is gestart.

De programmeringstudie 'Wat gaan we eten?' is vanuit ZonMw binnen het team Wetenschap en Innovatie uitgevoerd.

5.2 Preventie

Het programmakader Preventie omvat een tiental programma's gericht op de preventieve gezondheidszorg en gezondheidsbevordering. Door onderzoek, praktijk en beleid met elkaar te verbinden, groeit een preventiestructuur waarin op (kosten)effectieve wijze interventies worden uitgevoerd die burgers helpen zich te beschermen tegen gezondheidsrisico's en/of hen helpen kiezen voor een gezonde leefstijl. Gezonde voeding is een van de factoren die van invloed is op gezondheid. Het programma Voeding draagt op een belangrijke manier bij door onderzoek mogelijk te maken op het specifieke gebied Voeding. Vanuit het team Preventie wordt het ZonMw-dwarsverband Voeding gecoördineerd, waarbij inzichtelijk wordt gemaakt wat voor projecten er over alle ZonMw-programma's wordt uitgevoerd op het gebied van Voeding.

Gezien de huidige opdracht moet er nauwe samenwerking en afstemming zijn met het preventieprogramma. Binnen het preventieprogramma is voeding altijd al een aandachtspunt geweest. De laatste jaren richt zich dat voornamelijk op de preventie van overgewicht, maar ook projecten die zich richten op gezonde voeding (het eten van meer groente en fruit en minder verzadigd vet) zijn binnen dit programma gefinancierd.

6. Communicatie en implementatie

6.1 Implementatie

Het resultaat van de programmaopdracht is een programma dat vooral gericht is op onderzoek en ontwikkeling, met aanknopingspunten voor regie op implementatie. Uit ervaring weten we dat het van groot belang is om in een zo vroeg mogelijk stadium al na te denken over implementatie. Dus al voor en bij de start van het programma en zeker bij het selecteren van projecten gaan we al nadenken over welke kennis mogelijk geïmplementeerd moet worden en wie daarbij betrokken moeten worden.

De definitie van implementatie is: Implementatie is een procesmatige en planmatige invoering van vernieuwingen en/of veranderingen van bewezen waarde met als doel dat deze een structurele plaats krijgen in het (beroepsmatig) handelen, in het functioneren van organisatie(s) of in de structuur van de gezondheidszorg. Het gaat daarbij alleen om vernieuwingen waar de gebruikers om vragen en waarbij ze betrokken zijn bij de ontwikkeling.

Wat is een belangrijke voorwaarde voor het met succes invoeren van een vernieuwing in de praktijk? Dat onderzoeksorganisaties, veldpartijen en ZonMw anticiperen op de implementatie. Hierop wil het programma Gezonde Voeding inzetten. Samenwerking en kennisoverdracht zijn voor het implementatieproces essentieel. Een goede samenwerking tussen onderzoekers onderling en het onderzoeks- en het praktijkverld is van belang om onderzoeksvragen en vragen vanuit de praktijk en antwoorden vanuit het onderzoek goed op elkaar af te stemmen. Zo worden de onderzoekscentra beter toegankelijk voor andere onderzoekers en voor de praktijk.

Als de resultaten van een project beschikbaar zijn, is kennisoverdracht vaak de eerste stap in het implementatietraject. Het is belangrijk dat de resultaten ter beschikking komen aan alle relevante doelgroepen: onderzoekers, (intermediaire of eind)gebruikers, beleidsmakers.

6.2 Communicatie

Communicatie- en implementatieactiviteiten omvatten onder meer het leveren van bijdragen aan de Pre Post, Mediator en andere relevante vakbladen. Ook wordt bijgedragen aan (inter)nationale congressen gericht op voeding en bijeenkomsten mede georganiseerd. Fact sheets, Parels, scholingstrajecten en een Voedingsubsite op de ZonMw-website behoren ook tot deze activiteiten.

Een deel van het totale programmabudget is gereserveerd om de communicatie, in concreto het doorgeven van kennis aan relevante groepen te optimaliseren. Communicatie- en implementatiemedewerkers adviseren en ondersteunen de programmasecretaris, -commissie en extern betrokken partijen als het gaat om het verspreiden van kennis en het ontwikkelen en uitvoeren van implementatiebevorderende strategieën. Hiervoor is een netwerk van professionals beschikbaar dat gericht ingezet kan worden.

6.3 VIP

ZonMw ziet de projectleider als 'intellectueel eigenaar' van het resultaat. De projectleider draagt dan ook verantwoordelijkheid voor het vervolg. Een belangrijk instrument daarbij is het Verspreiding- en Implementatieplan waarmee ZonMw werkt: de VIP.

Bij het eerste voortgangsverslag wordt de projectleider gevraagd een VIP in te dienen. Daarin wordt beschreven:

- het precieze resultaat;
- de omgeving en context waarin de resultaten een plek zullen krijgen;
- kansen en belemmeringen voor toekomstig gebruik;
- leerervaringen tijdens de uitvoering van het project;
- voor welke potentiële gebruikers en doelgroepen het resultaat relevant is;
- op welke groepen hij zich vooral gaat richten;
- de doelen voor kennisoverdracht, implementatie en/of borging;
- een relevante mix aan strategieën en activiteiten;
- een planning van activiteiten en kosten.

ZonMw ondersteunt de VIP met kennis, netwerken en - waar nodig - extra budget. In de programmabegroting is hier geld voor gereserveerd.

Jaarlijks worden de vorderingen en resultaten gemonitord. Voor projectleiders worden bijeenkomsten en activiteiten georganiseerd die hen helpen bij het werken vanuit de VIP. Bij de afronding evalueert ZonMw het resultaat. ZonMw kijkt naar de wisselwerking tussen het project en de (potentiële) gebruikers. Ook let ZonMw er op of de resultaten daadwerkelijk leiden tot een vervolg. Soms is de conclusie om vooral niet met het resultaat verder te gaan.

7. Management en organisatie

7.1 ZonMw

ZonMw werkt aan de verbetering van preventie, zorg en gezondheid door het stimuleren en financieren van onderzoek, ontwikkeling en implementatie. ZonMw is een intermediaire organisatie die staat voor kennisvermeerdering en vernieuwing van de gezondheidszorg en het gezondheidsonderzoek. Als schakel tussen maatschappij en wetenschap stimuleert ZonMw kennis en vernieuwingsprojecten en de bruikbaarheid daarvan voor de praktijk. (www.zonmw.nl) Binnen de programmatische werkwijze van ZonMw nemen de programmacommissies een centrale rol in.

7.2 Rol en taakomschrijving programmacommissie

Voor het programma Voeding zal een programmacommissie worden samengesteld die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het programma. Het ZonMw-bestuur benoemt de leden van de programmacommissie op persoonlijke titel. Bij de samenstelling van de commissie wordt met een aantal criteria rekening gehouden, waaronder:

- Kennis, ervaring en affiniteit op het terrein van Voeding;
- Kennis van en affiniteit met onderzoek;
- Diversiteit (achtergrond, werkplek, geslacht etc.).
- Op indicatie kan specifieke deskundigheid (tijdelijk) aan de programmacommissie worden toegevoegd.

Aan de vergaderingen van de commissie kan indien gewenst een waarnemer vanuit het ministerie van VWS en/of vanuit het ministerie van LNV deelnemen.

De programmacommissie is verantwoordelijk voor het uitvoeren van het programma. De taakomschrijving van de programmacommissie luidt als volgt:

1. Na goedkeuring van dit programma het zorg dragen voor de programmering, prioritering en financiering van projecten;
2. Het bewaken van de voortgang van het programma en de samenhang tussen programma-activiteiten;
3. Het bewaken van de samenhang tussen het programma Gezonde Voeding en aanverwante programma's;
4. Het periodiek evalueren en bijstellen van het programma, zowel gedurende de looptijd als na afloop;
5. Het leveren van een bijdrage aan de communicatie over het programma Gezonde Voeding ten einde samenhang en samenwerking in het veld te creëren;
6. Het leveren van een bijdrage aan de communicatie over de resultaten en het creëren van voorwaarden voor de implementatie van deze resultaten.

ZonMw hecht eraan dat haar besluitvorming objectief verloopt en dat de door haar uitgevoerde beoordelingsprocedures transparant en zorgvuldig zijn. Voorwaarde voor objectiviteit en transparantie is dat belangenverstremgeling wordt voorkomen, zelfs de schijn daarvan. Daartoe hanteert ZonMw een gedragscode. Van de tekst van deze Code Belangenverstremgeling kan iedereen kennisnemen. Het is de verantwoordelijkheid van het ZonMw-bureau om de code op een goede manier toe te passen. Ter vermijding van elke vorm van belangenverstremgeling heeft ZonMw de voorzitter en secretaris de bevoegdheid gegeven om in voorkomende gevallen commissieleden, die direct of indirect betrokken zouden kunnen zijn bij een aanvraag, stukken die tot een kennisvoorsprong zouden kunnen leiden niet toe te sturen.

8. Werkwijze en beoordelingscriteria

8.1 Uniforme procedures

ZonMw volgt zoveel mogelijk standaard procedures voor alle programma's. Een beschrijving daarvan wordt gegeven in de brochure 'Procedures ZonMw' (te downloaden via www.zonmw.nl). In dit hoofdstuk is de werkwijze waar nodig nader gespecificeerd voor het programma Gezonde Voeding.

Elke subsidieaanvraag wordt standaard op relevantie en kwaliteit beoordeeld. De standaard ZonMw-beoordelingscriteria zijn hierbij van toepassing. Eventuele specificaties of aanvullingen daarop worden tijdig (in de call) aan de potentiële indieners kenbaar gemaakt. Aanvragen moeten vallen binnen de kaders van het programma Gezonde Voeding, voldoen aan de gestelde prioriteiten en daarnaast voldoen aan hetgeen is vastgesteld in de desbetreffende call.

Voor het programma is een commissie samengesteld uit onafhankelijke experts. De commissie heeft een bijzondere en verantwoordelijke rol in de subsidierondes. De commissie beoordeelt en prioriteert alle ingediende projectideeën en subsidieaanvragen, behorende bij het programma. In de voorbereiding op de selectie en beoordeling, speelt het programmasecretariaat een belangrijke rol.

Na beoordeling en prioritering van de uitgewerkte subsidieaanvragen adviseert de commissie het bestuur van ZonMw al dan niet over te gaan tot honorering. De commissie toetst aanvragen op samenhang met reeds ingediende of in te dienen voorstellen van andere commissies.

Algemeen geldt voor de beoordeling:

Bij alle voorstellen boven de **€ 50.000** vraagt ZonMw aan ten minste twee externe referenten om de kwaliteit van het voorstel te beoordelen. Een aanvrager wordt in de gelegenheid gesteld hierop een repliek te schrijven. De commissie bepaalt vervolgens de relevantie van het voorstel binnen de oproep en beoordeelt de kwaliteit aan de hand van de beoordeling van de externe referenten en het door de aanvragers geformuleerde wederhoor. De beoordeling is vastgelegd in een schaal. Bij relevantie bestaat de schaal uit de waarden zeer relevant, relevant, of onvoldoende relevant. De kwaliteit wordt uitgedrukt in de waarden zeer goed, goed, voldoende, matig, onvoldoende (zie 'Procedures ZonMw'). Van deze procedure kan worden afgeweken.

Subsidieaanvragen kunnen worden gehonoreerd als relevantie en kwaliteit ten minste voldoende zijn. Bij concurrerende aanvragen vindt prioritering plaats aan de hand van onderstaande prioriteringsmatrix. Als er meer aanvragen over hetzelfde onderwerp zijn ingediend, kan het zijn dat alleen honorering van de hoogst scorende aanvraag plaatsvindt om ook andere onderwerpen in te kunnen vullen. Voor aanvragen die wel zeer relevant zijn, maar matig van kwaliteit zijn beoordeeld, kan de commissie besluiten om een herstelmogelijkheid in te zetten.

Van deze algemene lijn kan worden afgeweken, de tekst van de desbetreffende oproep is in deze leidend.

In onderstaande Prioriteringsmatrix die als voorbeeld dient, staat een combinatie van een drietrapschaal voor relevantie en een vijftrapschaal voor kwaliteit weergegeven.

